

MAGDALENA LESIAK

Uniwersytet Łódzki

magdalena.lesiak@uni.lodz.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1320-4961>

PRZECIWDZIAŁANIE OSZUSTWOM INWESTYCYJNYM TYPU PIRAMIDA FINANSOWA I SCHEMAT PONZIEGO

PREVENTING INVESTMENT FRAUDS SUCH
AS FINANCIAL PYRAMIDS AND PONZI SCHEMES

Abstract. The aim of the article is to identify similarities and differences and to present the current regulatory and supervisory solutions in Poland regarding combating fraudulent practices with features of a financial pyramid and Ponzi scheme. In Poland, penalization is based on several separate legal acts. Unlike some European countries, the current legal system has not introduced a separate category of crime such as organizing and conducting activities such as pyramid schemes and Ponzi schemes. Due to the size of economic losses generated by this type of fraud, the study proposed introducing into the criminal code a separate type of fraud having the hallmarks of a financial pyramid and a Ponzi scheme, following the solutions used in other European countries.

Keywords: fraud; financial pyramid; Ponzi scheme

WSTĘP

Przeciwdziałanie oszustwom inwestycyjnym jest niebanalnym wyzwaniem dla właściwych organów ścigania, gdyż kluczową rolę w tej grze o sumie zerowej odgrywa klient, który winien przede wszystkim wykazywać się wzmożoną czujnością, pomimo przedstawianej przez twórców, doradców lub innych uczestników piramid finansowych i schematu Ponziego wizji wysokich zysków, która bardzo silnie i bezpośrednio oddziałuje na jego percep-

cję, czyniąc wszelkie behawioralne zabiegi tak skutecznymi¹. Tym samym szczególnego znaczenia nabierają ewentualne przyszłe kierunki zmian legislacyjnych mających na celu przeciwdziałanie oszustwom inwestycyjnym. W artykule zidentyfikowano podobieństwa i różnice między piramidą finansową a schematem Ponziego. Poddano analizie również aktualnie dostępne w Polsce rozwiązania regulacyjno-nadzorcze w kontekście zwalczania przedsięwzięć mających cechy piramidy finansowej i schematu Ponziego. Zastosowane w Polsce rozwiązania regulacyjno-nadzorcze odbiegają od niektórych rozwiązań zastosowanych w innych, europejskich krajach, takich jak Wielka Brytania lub Austria. Nie została chociażby wprowadzona w obecnym porządku prawnym odrębna kategoria przestępstwa, jakim jest organizowanie i prowadzenie działalności typu piramidy finansowej, sprowadzając tego rodzaju przestępstwo do kategorii przestępstwa oszustwa, czyli przestępstwa skutkowego, kierunkowego, znamiennego celem objętego zamiarem bezpośrednim².

1. CECHY CHARAKTERYSTYCZNE OSZUSTW TYPU PIRAMIDA FINANSOWA I SCHEMAT PONZIEGO

Analizując formę oraz strukturę funkcjonowania tego rodzaju oszustw związanych z tworzeniem piramid finansowych i organizowaniem schematów Ponziego można wskazać charakterystyczne cechy tych konstrukcji. Na podstawie przeglądu literatury zidentyfikowano charakterystyczne cechy piramidy finansowej i schematu Ponziego. Otrzymane wyniki³ wykazały, że (1) działania inicjatora oszukańczego proceduru nakierowane są na stały dopływ kapitału od nowych inwestorów; (2) główną determinantą wejścia w inwestycje są fałszywe obietnice i zapewnienia dotyczące osiągnięcia pewnych i ponadprzeciętnych zysków przy jednoczesnym pominięciu zagrożeń związanych z daną inwestycją, np. ryzyka inwestycyjnego; (3) inwestowanie pozyskanych środków pieniężnych w aktywa ma charakter pozorny;

---

¹ Common Fraud, The FBI – Federal Bureau of Investigation, www.fbi.gov.

² A. RYCHLEWSKA-HOTEL, *Odpowiedzialność karna za oszustwo (art. 286 k.k.)*, 2023, <https://www.karh.pl/prawo-karne-gospodarcze/oszustwo-art-286-k-k>.

³ R. ANGGRIAWAN, M.E. SUSILA, M.H. SUNG, D. IRRYNTA, *The Rising Tide of Financial Crime: A Ponzi Scheme Case Analysis*, „Lex Scientia Law Review” (2023), nr 7(1), s. 307-346; P. MASIUKIEWICZ, *Piramidy Finansowe, Teoria, Regulacje, Praktyka*, Warszawa 2015, s. 15-16; S. BOSLEY, M. KNORR, *Pyramids, Ponzis and fraud prevention: Lessons from a case study*, „Journal of Financial Crime” (2018), nr 25(1), s. 81-94.

(4) mają charakter procykliczny i kwestią czasu jest ich upadek; (5) obszar działań związanych z piramidami finansowymi i schematem Ponziego obejmuje stosowanie narzędzi socjotechnicznych, praktyk noszących znamiona *missellingu* i manipulacji; (6) w procesie poszukiwania potencjalnych inwestorów przedstawiane są celowo niepełne oraz nieprawdziwe informacje dotyczące warunków inwestycji wprowadzające w błąd co do rzeczywistego charakteru inwestycji; (7) powszechnym zabiegiem w celu nakłonienia do skorzystania z oferty jest intencjonalne używanie przez doradców w trakcie obsługi klienta specjalistycznego, częściowo niezrozumiałego, branżowego dyskursu; (8) stosowany jest natarczywy marketing, w tym reklamy rodzaju sterowanego – *word of mouth*.

Skuteczności oszukańczych działań należy zatem upatrywać nie tylko w wykorzystywaniu niedoskonałości obszaru instytucjonalnego, ale także w licznych oraz intensywnych praktykach głównie o charakterze socjotechnicznym i manipulacyjnym⁴.

Należy zwrócić uwagę, że w polskiej literaturze, jak i w powszechnej opinii publicznej niezmiernie często dominuje przekonanie, że piramida finansowa oraz schemat Ponziego to pojęcia tożsame⁵. Oba terminy są dość zbliżone, ale istnieją między nimi pewne różnice⁶. W praktyce gospodarczej wymienione wyżej praktyki nie odnoszą się do identycznych sytuacji⁷. Piramidy finansowe w swym działaniu upodabniają się do legalnych systemów marketingu wielopoziomowego, z kolei schemat Ponziego nawiązuje do działalności banków, a w zasadzie parabanków⁸.

Różnicą między piramidą finansową a schematem Ponziego jest to, że pierwszy wymieniony typ oszustwa przypomina system marketingu wielopoziomowego (np. tzw. łańcuszek poleceń mailowych), a powiązania personalne osób zarządzających i hierarchia organizacyjna spółki typu piramida

---

⁴ Y. KHAMYHA, *Piramidy finansowe jako rodzaj oszustwa finansowego: aspekt teoretyczno-motywacyjny*, „European Journal of Economics and Management” (2020), nr 6(3), s. 15-22.

⁵ C.B. MARTYSZ, A. KRÓLIKOWSKA, *Piramidy finansowe (PF) i schematy Ponziego (SP) a marketing wielopoziomowy (MLM)*, Kolegium Zarządzania i Finansów, 2021, s. 244-258, <https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/1001/Martysz%20Krolikowska%20piramidy.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

⁶ N. STĘPNICKA, *Schemat Ponziego vs. polityka mikroostrożnościowa* [w:] J.K. Solarz, E. Klamut (red.), *Holistyczne pośrednictwo finansowe*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, Łódź 2019, s. 63-75.

⁷ V. GASPARYAN, *Financial pyramids and network marketing. Differences in legal aspect* (Doctoral dissertation, American University of Armenia), 2019, s. 4-32.

⁸ M. LESIAK, *Piramida finansowa i schemat Ponziego – przykłady oszustw inwestycyjnych*, „Prokuratura i Prawo” (2023), nr 5, s. 56-72.

finansowa jest nietransparentna, a wręcz celowo zatajana. Schemat Ponziego natomiast charakteryzuje się bardziej „spłaszczoną” strukturą organizacyjną, w której dość często znany jest organizator tego przedsięwzięcia (np. przypadek Amber Gold).

2. ROZWIĄZANIA REGULACYJNO-NADZORCZE

W Polsce penalizacja oszustw inwestycyjnych typu piramida finansowa i schemat Ponziego opiera się m.in. na kodeksie karnym⁹, ustawie prawo bankowe¹⁰, ustawie o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych¹¹ i ustawie o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi¹². Trudność ścigania tego przestępstwa na podstawie kodeksu karnego sprowadza się do konieczności wykazania, iż sprawca organizując i prowadząc działalność mającą cechy piramidy finansowej bądź schematu Ponziego, od początku działał w zamiarze bezpośrednim w odniesieniu do każdego uczestnika tego procederu. W praktyce niewielki odsetek uczestników otrzymuje swoją należność pieniężną i są to przeważnie uczestnicy, którzy przystąpili na wczesnym etapie do tej „inwestycji”. Tym samym inicjatorzy piramid finansowych i schematów Ponziego organizują oraz działają w stosunku do ogółu uczestników nie z zamiarem bezpośrednim, lecz ewentualnym. W konsekwencji prowadzi to niekiedy do konieczności umarzania prowadzonych postępowań.

Kwestie dotyczące zwalczania oszukańczych praktyk inwestycyjnych w obecnym stanie prawnym nie są do końca jasno sprecyzowane i mają pewne ograniczenia. W części przypadków zastosowanie znajduje art. 171 ust. 1 prawo bankowe i art. 286 kodeksu karnego. Jednak warto zastanowić się, czy działalność nakierowana na przyjmowanie oraz gromadzenie środków pieniężnych w celu dalszego udzielania pożyczek, a także inwestowania jest

---

⁹ Art. 286 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu karnego [Dz. U. 1997 nr 88 poz.553 ze zm., dalej: kodeks karny]. Art. 311 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu karnego [Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553 ze zm.

¹⁰ Art. 171 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe [Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939 ze zm., dalej: prawo bankowe].

¹¹ Art. 215 i 216 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych [Dz.U. 1997 nr 139 poz. 934 ze zm., dalej: ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych].

¹² Art. 287, 290-296 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi [Dz.U. 2004 nr 146 poz. 1546 ze zm., dalej: ustawa o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi].

tożsama równocześnie z czynnościami szczególnie widocznymi w procesie tworzenia i werbowania nowych klientów do piramid finansowych i schematu Ponziego, a mianowicie praktykami wprowadzającymi w błąd inwestorów co do charakteru dokonywanej inwestycji (*misselling*) i działaniami mającymi na celu osiągnięcie korzyści majątkowych, doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, które to przestępstwa ścigane są z kolei na podstawie art. 286 kodeksu karnego. Zatem ściganie tego typu przestępstw z art. 171 ustawy prawo bankowe również wskazuje na pewne niedoskonałości. Za naruszenie tego artykułu grozi kara grzywny do 10 000 000 PLN oraz kara pozbawienia wolności do lat 5. Jednak analizując prawomocne wyroki, można zauważyć, że zarówno wysokość kar, jak i liczba osób skazanych w związku z naruszeniem wspomnianego artykułu jest niska. Dodatkowo dość często wyroki pozbawienia wolności są warunkowo zawieszane¹³. Takie realia unaczyniają, iż przy zwalczaniu różnego rodzaju przestępstw nie tylko nieuchronność kary jest ważna, ale również jej wysokość¹⁴.

Twórcy oszukańczych inwestycji mających cechy piramidy finansowej lub schematu Ponziego zasadniczo w momencie przyjmowania depozytów nie wykazują woli dalszego obrotu tymi środkami pieniężnymi, a tym bardziej zwrotu kapitału właścicielom. Chociaż niekiedy podejmują pozorne działania o charakterze inwestycyjnym, mając jedynie na celu stworzenie mylnego wrażenia co do prawidłowości poczynionych inwestycji oraz wzbudzenia poczucia bezpieczeństwa wśród uczestników piramid finansowych i schematu Ponziego. Niedoskonałością prawną niezwykle trudną do skorygowania, a tym samym będącą niebanalnym wyzwaniem dla obszaru regulacyjnego i nadzorczego, jest też fakt niedostatecznej penalizacji wczesnych etapów organizowania oraz funkcjonowania spółek mających cechy piramid finansowych i schematu Ponziego, gdyż przepis art. 286 kodeksu karnego ma charakter *post factum*, czyli znajduje swoje zastosowanie nie wcześniej niż po powstaniu szkody¹⁵.

To właśnie aspekt odzyskania przez poszkodowane osoby przekazanych środków pieniężnych w wyniku aktywności organizatorów piramid finansowych i schematu Ponziego bez wątpienia należy do obszaru szczególnego zainteresowania przedmiotowej działalności organu regulacyjnego oraz

¹³ Kwartalnik informacyjny, Warszawa 2016, nr 4(30), [https://lobez.sr.gov.pl/download/nawokandzie-4\(30\)2016.pdf](https://lobez.sr.gov.pl/download/nawokandzie-4(30)2016.pdf), s. 1-58.

¹⁴ <https://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-30/aktualnosci-numer-30/jak-skutecznie-przeciwdzialac-piramidom-finansowym.html>.

¹⁵ B. GIERTYCH, *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków, Monografie prawnicze*, Warszawa 2019, s. 37 n.

społeczeństwa. W praktyce jest to niezmiernie skomplikowane, głównie dlatego, że przeważnie, gdy piramida finansowa zostaje zdemaskowana, a informacja o dokonanym oszustwie dostaje się do publicznej wiadomości, na ogół podmiot ten nie jest już w stanie regulować swoich zobowiązań, utracił płynność finansową i jest niewypłacalny.

Warto przywołać rozwiązania prawne zastosowane w innych krajach, np. brytyjskie i austriackie, które wydają się ciekawe, a co więcej – mając na uwadze zapadające tam wyroki – bardziej efektywne. Otóż wykrywanie przestępstw typu piramida finansowa i schemat Ponziego przypada specjalnemu urzędowi do spraw ścigania malwersacji finansowych *Serious Fraud Office* (SFO). W przeciwieństwie do Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) działanie SFO nakierowane jest *stricte* na wykrywanie zjawisk przestępczych i podejmowanie działań mających na celu odzyskanie funduszy na rzecz poszkodowanych. Zatrudnieni są w nim ekonomiści, prawnicy oraz detektywi. Dodatkowo organ ten wyposażony został w kompetencje umożliwiające zażądanie zarówno od instytucji finansowych, jak i inwestora stosownych dokumentów, w tym posiadających klauzule tajności.

Uwzględniając niedostateczną efektywność istniejących polskich przepisów stosowanych w postępowaniach mających na celu zwalczanie oszustw typu piramidy finansowe, znikomą skuteczność w aspekcie odzyskiwania powierzonych środków pieniężnych, długie oraz zawile procesy, a także nieadekwatne kary w stosunku do popełnianego przestępstwa godna zastanowienia wydaje się kwestia nowelizacji kodeksu karnego. Z punktu widzenia nie tylko naukowego, ale również praktycznego zastanawia fakt, że w obowiązujących przepisach prawnych nie występuje definicja oszustw typu piramida finansowa obejmująca również schemat Ponziego. Toteż nasuwa się refleksja, czy sposobem na podwyższenie efektywności w aspekcie zwalczania tego rodzaju przestępstw jest zmiana obecnych ram prawnych na wzór, np. rozwiązań brytyjskich bądź austriackich. Można przypuszczać, że tak, bowiem umyślne działania nakierowane na tworzenie piramid finansowych bądź schematów Ponziego wykraczają poza ramy standardowo rozumianego pojęcia „oszustwo”. Aczkolwiek owa zmiana powinna mieć charakter dualny. Z jednej strony powinna polegać na wprowadzeniu pojęcia piramidy finansowej do porządku prawnego przez ustawodawcę, z drugiej zaś na wdrożeniu zmian w otoczeniu nadzorczym. Porównując skuteczność systemów zwalczania tego typu przestępstw w innych krajach (Austria, Wielka Brytania) można stwierdzić, że propozycja wprowadzenia pojęcia piramidy finansowej przez ustawodawcę jest zasadna.

Istotne jest posiadanie narzędzi umożliwiających przeciwdziałanie piramidom finansowym i schematom Ponziego już na etapie ich organizowania i funkcjonowania, ponieważ wczesna, a także zdecydowana reakcja może uchronić pokrzywdzonych inwestorów przed całkowitą utratą kapitału¹⁶. Nie bez znaczenia jest także fakt, że aktualnie na podstawie art. 286 § 1 kodeksu karnego sprawcy mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej w sytuacji zgłoszenia się osób pokrzywdzonych. Następuje to z reguły tuż przed albo już po załamaniu się piramidy finansowej, co najczęściej w praktyce oznacza brak możliwości odzyskania powierzonych środków. Tym samym powołanie nowego artykułu wprowadzającego możliwość penalizacji już w chwili wystąpienia przesłanek dotyczących szczególnego rodzaju oszustwa polegającego na tworzeniu i prowadzeniu systemu inwestycji alternatywnych opartego na mechanizmie piramidy finansowej jest zasadne. Wszczęcie postępowania na etapie wystąpienia podejrzeń o tworzeniu i organizowaniu systemu wykorzystującego model piramidy finansowej lub schemat Ponziego, a także umożliwienie prowadzenia przez KNF postępowań wyjaśniających względem osób organizujących, prowadzących oraz propagujących tego rodzaju praktyki winno przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa uczestników obrotu rynkowego¹⁷.

Oprócz zmian w obszarze *stricte* legislacyjnym godne zastanowienia są również wspomniane już zmiany w otoczeniu nadzorczym. W Polsce KNF na mocy art. 6b ust.1 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym¹⁸ uprawniona jest do opracowania, a także wydawania Listy ostrzeżeń publicznych. Narzędzie to ma charakter ostrzegawczy, ale może być stosowane wyłącznie w przypadku uzasadnionego podejrzenia, iż działalność danego podmiotu nosi przesłanki jednego z oszustw (przestępstw) odnoszących się głównie do funkcjonowania i prowadzenia działalności regulowanej bez stosownego zezwolenia, które są enumeratywnie wymienione w przywołanym wyżej artykule ustawy¹⁹.

¹⁶ M. HULICKI, *Wyzwania regulacyjne zwalczania piramid finansowych na tle przypadku Albanii*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków*, Monografie prawnicze, Warszawa 2019, s. 103-134.

¹⁷ K. BUCZKOWSKI, *Piramidy finansowe – zagadnienia ochrony prawnokarnej*, „Monitor Prawniczy” (2000), nr 5, s. 295-298.

¹⁸ Art. 6b ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym [Dz. U. 2006 nr 157 poz. 1119 ze zm., dalej: ustawa o nadzorze nad rynkiem finansowym].

¹⁹ I. JÓŹWIAK, *Ocena efektywności zakazów zakładania, prowadzenia i propagowania systemów promocyjnych typu piramida oraz organizowania systemu sprzedaży lawinowej jako narzędzi zwalczania piramid finansowych*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków*. Monografie prawnicze, Warszawa 2019, s. 150-151.

Ze względu na to, że piramidy finansowe i schematy Ponziego są przykładem praktyk godzących w interesy konsumentów z art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów²⁰, istotną rolę w aspekcie ochrony interesów publicznych odgrywa Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta (UOKiK). Instytucja ta uprawniona jest do wydawania listy publicznych ostrzeżeń, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że działania poszczególnych spółek naruszają zbiorowe interesy konsumentów. Co więcej, UOKiK w ramach art. 31 c ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów ma prawo w sposób nieodpłatny podawać do publicznej wiadomości poprzez wykorzystanie środków masowego przekazu (telewizji oraz radia) komunikaty odnoszące się do praktyk mogących naruszać bezpieczeństwo konsumentów²¹. Takie działania, chociaż bezsprzecznie potrzebne, wydają się niewystarczające.

Z instytucjonalnego punktu widzenia warto zastanowić się, czy wskazywany często przez opinie publiczną KNF jest odpowiednim adresatem do wszelkiej krytyki funkcjonującego obecnie systemu, która wzmaga się zwłaszcza po ujawnianych aferach finansowych, wśród których należałoby wymienić zwłaszcza Amber Gold. Szerokie kompetencje KNF, która odpowiada za wydawanie odpowiednich zezwoleń, procesy kontrolne, inicjatywy edukacyjne oraz działania mające zapewnić odpowiednie funkcjonowanie i rozwój rynku finansowego, są *de facto* nakierowane bardziej na zapewnienie sprawnego obrotu instrumentami finansowymi niż na zwalczanie bezpośrednio praktyk typu piramida finansowa i schemat Ponziego. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że działania te mogą być prowadzone przez podmioty o różnej formie organizacyjno-prawnej, a nie wszystkie z nich są podmiotami nadzorowanymi i mogą stanowić przedmiot zainteresowania KNF, co wynika z profilu działalności urzędu.

PODSUMOWANIE

W Polsce zarzuty przeciwko twórcom i organizatorom oszukańczych systemów typu piramida finansowa obejmują akty prawne z zakresu prawa bankowego, rynku kapitałowego i kodeksu karnego. Jednak w przeciwieństwie

---

²⁰ Art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów [Dz.U. 2007 nr 50 poz. 331 ze zm., dalej: ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów].

²¹ M. FRYSZTAK, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wobec piramid finansowych*, s. 68-77, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków. Monografie prawnicze*, Warszawa 2019.

do niektórych innych krajów europejskich żaden artykuł bezpośrednio nie penalizuje czynu, którym jest tworzenie systemu inwestycji alternatywnych opartego na mechanizmie piramidy finansowej lub schematu Ponziego.

Przedstawione rozważania wskazują, że zarówno kwestie ścigania, jak i karania wymagają dalszej analizy oraz dyskusji co do kierunków zmian, które wydają się aktualnie pożądane, aby zwiększyć efektywność zwalczania omawianych przestępstw. Skuteczne przeciwdziałanie jest niezmiernie ważne ze względu na kwestie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, a także trudności w zwalczaniu wskazanych w tym artykule oszukańczych praktyk, które niewykryte przyczyniają się nie tylko do poczucia bezkarności sprawców, ale również coraz większych strat finansowych oraz społecznych.

ZALECENIA

Pomimo powszechnie znanych afer finansowych kwestia dotycząca walki z tworzeniem, a także prowadzeniem działalności o charakterze piramidy finansowej lub schematu Ponziego nie została jeszcze rozwiązana instytucjonalnie, pozostawiając jednocześnie przestrzeń na rozwój tego typu działań o charakterze przestępczym. Ważne są dalsze badania i konsultacje mające na celu pogłębienie wiedzy na temat istoty, przyczyn oraz skutków występowania piramid finansowych i schematów Ponziego, a także kierunków zmian o charakterze legislacyjnym, prewencyjnym i edukacyjnym nakierowanych na identyfikację oraz zwalczanie oszukańczych praktyk inwestycyjnych.

Wśród proponowanych rekomendacji można wymienić m.in. stworzenie systemu identyfikacji działalności mającej znamiona piramid finansowych i schematu Ponziego oraz wprowadzenie do kodeksu karnego osobnego typu oszustwa na wzór rozwiązań zastosowanych w innych krajach europejskich. Takie rozwiązanie przyjęły np. Wielka Brytania i Austria, wskazując tym samym potrzebę rozróżnienia standardowo definiowanego oszustwa od organizowania z premedytacją oszukańczego systemu typu piramida finansowa lub schemat Ponziego wywołującego ogromne straty materialne wśród pokrzywdzonych.

PIŚMIENNICTWO

- ANGGRIAWAN Rizaldy, Muh SUSILA, Ming SUNG, Dwilani IRRYNTA, *The Rising Tide of Financial Crime: A Ponzi Scheme Case Analysis*, „Lex Scientia Law Review” (2023), nr 7(1), 307-346.
- BOSLEY Stacie, Maggie KNORR, *Pyramids, Ponzis and fraud prevention: Lessons from a case study*, „Journal of Financial Crime” (2018), nr 25(1), s. 81-94.
- COMMON Fraud, The FBI – Federal Bureau of Investigation, www.fbi.gov.
- FRYSZTAK Małgorzata, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wobec piramid finansowych*, red. M. Michalski, *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków. Monografie prawnicze*, Warszawa 2019, s. 67-82.
- GASPARYAN Vachagan, *Financial pyramids and network marketing. Differences in legal aspect* (Doctoral dissertation, American University of Armenia), 2019.
- GIERTYCH Barbara, *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków, Monografie prawnicze*, Warszawa 2019, s. 37 n.
- HULICKI Maciej, *Wyzwania regulacyjne zwalczania piramid finansowych na tle przypadku Albanii*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy finansowe a bezpieczeństwo rynków*, Warszawa 2019.
- JÓŻWIAK Ida, *Ocena efektywności zakazów zakładania, prowadzenia i propagowania systemów promocyjnych typu piramida oraz organizowania systemu sprzedaży lawinowej jako narzędzi zwalczania piramid finansowych*, [w:] M. Michalski (red.), *Piramidy Finansowe a bezpieczeństwo rynków, Monografie prawnicze*, Warszawa 2019, s. 103-134.
- BUCZKOWSKI Konrad, *Piramidy finansowe – zagrożenia ochrony prawnokarnej*, „Monitor prawniczy” (2000), nr 5, s. 295-298.
- KHAMYHA Yurii, *Financial pyramids as a type of financial fraud: theoretical-motivational aspect*, „European Journal of Economics and Management” (2020), nr 6(3), 15-22.
- Kwartalnik informacyjny, Warszawa 2016, nr 4(30), [https://lobez.sr.gov.pl/download/na-wokandzie-4\(30\)2016.pdf](https://lobez.sr.gov.pl/download/na-wokandzie-4(30)2016.pdf) [dostęp 03.01.2024]; <https://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-30/aktualnosc-nu-mer-30/jak-skutecznie-przeciwdzialac-piramidom-finansowym.html> [Dostęp 10.01.2024].
- LESIAK Magdalena, *Piramida finansowa i schemat Ponziego – przykłady oszustw inwestycyjnych*, „Prokuratura i Prawo” (2023), nr 5, s. 56-72.
- MARTYSZ Czesław B., KRÓLIKOWSKA Aleksandra, *Piramidy finansowe (PF) i schematy Ponziego (SP) a marketing wielopoziomowy (MLM)*, *Kolegium Zarządzania i Finansów* 2021, <https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/1001/Martysz%20Krolikowska%20piramidy.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [dostęp 15.03.2024].
- MASIUKIEWICZ Piotr, *Piramidy Finansowe, Teoria, Regulacje, Praktyka*, Warszawa 2015.
- RYCHLEWSKA-HOTEL A., *Odpowiedzialność karna za oszustwo (art. 286 k.k.)*, 2023, <https://www.karh.pl/prawo-karne-gospodarcze/oszustwo-art-286-k-k> [dostęp 18.01.2024].
- STĘPNICKA Nina, *Schemat Ponziego vs. polityka mikroostrożnościowa*, [w:] J.K. Solarz, E. Klamut (red.), *Holistyczne pośrednictwo finansowe, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”*, Łódź 2019.

PRZECIWDZIAŁANIE OSZUSTWOM INWESTYCYJNYM
TYPU PIRAMIDA FINANSOWA I SCHEMAT PONZIEGO

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja podobieństw i różnic oraz prezentacja obecnych rozwiązań regulacyjno-nadzorczych w Polsce dotyczących zwalczania oszukańczych praktyk o cechach piramidy finansowej i schematu Ponziego. W Polsce penalizacja oparta jest na kilku odrębnych aktach prawnych. W przeciwieństwie do niektórych krajów europejskich nie została wprowadzona w obecnym porządku prawnym odrębna kategoria przestępstwa, jakim jest organizowanie oraz prowadzenie działalności typu piramida finansowa i schematu Ponziego. Ze względu na wielkość strat ekonomicznych generowanych przez tego typu oszustwa w opracowaniu zaproponowano wprowadzenie do kodeksu karnego osobnego typu oszustwa, mającego znamiona piramidy finansowej i schematu Ponziego, na wzór rozwiązań zastosowanych w innych krajach europejskich.

Słowa kluczowe: oszustwa; piramida finansowa; schemat Ponziego